

KAHRAMANMARAŞ YÖRESİNDEKİ AVCILARIN AVLANMA İLE İLGİLİ BİLİNÇ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Mehmet PAK^{1,*}, Ali AYSABAR¹, Arif OKUMUŞ¹

¹Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

*Sorumlu yazar: mpak@ksu.edu.tr

Mehmet PAK: <https://orcid.org/0000-0002-2667-0454>

Ali AYSABAR: <https://orcid.org/0000-0003-2532-9753>

Arif OKUMUŞ: <https://orcid.org/0000-0003-4745-9380>

Please cite this article as: Pak, M., Aysabar, A. & Okumuş, A. (2022) Kahramanmaraş yöresindeki avcılarının avlanma ile ilgili bilinç düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Forest Science*, 6(1), 129-141.

ESER BİLGİSİ / ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş 22 Aralık 2021 / Received 22 December 2021

Düzeltilmelerin gelişi 30 Mart 2022 / Received in revised form 30 March 2022

Kabul 30 Mart 2022 / Accepted 30 March 2022

Yayımlanma 30 Nisan 2022 / Published online 30 April 2022

ÖZET: Türk toplumu açısından önemli bir etkinlik olan avcılık, toplumun yapısını etkilemiş ve kültürünü de şekillendirmiştir. Başlangıçta bireysel tatmin için gerçekleştirilen avcılık etkinliği günümüzde yerel, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası boyutları olan bir sektör haline gelmiştir. Avcılık ile ilgili sorunların önemli bir kısmı insan yapısının ve kültürel hassasiyetlerinin belirlenememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle avcılarının çeşitli yönleriyle tanınmaları gerekmektedir. Bu çalışma, Akdeniz Bölgesinde yer alan Kahramanmaraş'ta avcılarının avcılık ve avlanma ile ilgili bilinç düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması 160 avcı ile gerçekleştirilmiştir. İki bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Anketin ilk bölümünde sosyoekonomik değişkenlerin yer aldığı 6 soru, ikinci bölümde bilinç düzeyini belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı 9 soru bulunmaktadır. Anket çalışması ile elde edilen veriler SPSS programıyla değerlendirilmiştir. Çalışmada veriler frekans ve Tek Yönlü Varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda ankete katılanların %17,5'inin orta, %82,5'inin yüksek düzeyde bilince sahip olduğu belirlenmiştir. Avcıların bilinç düzeyleri ile sosyoekonomik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Avcılık, avcı profili, bilinç düzeyi, Kahramanmaraş

DETERMINATION OF HUNTING AWARENESS LEVEL OF HUNTERS IN THE REGION OF KAHRAMANMARAŞ

ABSTRACT: Hunting, which is an important activity for Turkish society, has affected the structure of the society and shaped the culture. Initially, hunting for individual satisfaction has become a sector with local, regional, national and even international dimensions. A significant

part of the problems related to hunting arise from the inability to determine human structure and cultural sensitivities. For this reason, hunters need to be known for their various aspects. In order to determine the hunting and catching awareness levels of the hunters, this study was carried out in Kahramanmaraş, which is located in the Mediterranean Region. The survey was conducted with 160 hunters. Consisting of two parts a questionnaire form was used. In the first part of the questionnaire, there are 6 questions in which socio-economic variables are included, and in the second part, there are 9 questions including expressions for determining the level of consciousness. Obtained data were evaluated with the SPSS program. In the study, the data were evaluated with frequency analysis and One Way Analysis of Variance test. As a result of the study, it was determined that 17,5% of the participants had a medium and 82,5% had a high level of consciousness. It was determined that there was no statistically significant difference between the awareness levels of hunters and socio-economic variables.

Keywords: Hunting, hunter profile, consciousness level, Kahramanmaraş

GİRİŞ

İnsanoğlu av ve yaban hayatı (AYH) ile var olduğu günden beri ilgilenmiş, konuya olan ilgisini sürekli canlı tutmuştur. Tarihin ilk zamanlarında besin ihtiyacını karşılamak ve savunmak için yapılan avcılık etkinliği günümüzde rekreasyonel kullanım, doğayla bütünleşme, psikolojik direnç, bilgi edinme, toplumsal dayanışmayı gerçekleştirmek gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir (Geray, 1999). Ormanlardan çok yönlü faydalanma ilkesi çağımız ormancılık anlayışının bir gereğidir. Bu kapsamda, bir üretim faaliyeti ile aynı alandan birden fazla ürün aynı zamanda elde edilebilmektedir (Ulusoy ve ark., 2014). Örneğin odun üretim amaçlı işletilen orman alanlarında uzun dağ yürüyüşleri (trekking), avcılık, havza yararları, yaban hayvanlarını gözlemlene gibi fonksiyonel faydalar eşzamanlı olarak aynı alan içerisinde elde edilebilmektedir. Bu nedenle ormanlık alanlardan sadece odun üretimi elde edilmemekte, farklı şekillerde faydalanma konusu da gündeme gelmektedir. Bu bağlamda AYH kaynaklarının kullanımı ormancılıkta çok yönlü kullanımın bir deseni durumundadır (Aydın ve Bekiroğlu, 2014).

Türkiye, AYH kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin oluşmasında Türkiye'nin biyoçeşitlilik zenginliği, iklim ve topografya özellikleri önemli bir rol oynamıştır. Ancak bu kaynaklar dünyada ve ülkemizde her geçen gün hızla tahrip edilmektedir. Bu tahribat son 200 yılda daha da artmış ve bunun sonucunda pek çok hayvanın nesli tükenmiş veya tehlike altına girmiştir (Yıldızbakan ve Keleş, 2011). Genel olarak av ve yaban hayatı konusundaki bilinen problemler; kaçak avcılık, eğitim yetersizliği, hayvanların yaşama alanlarının tahrip edilmesi, kırsal yaşamdaki fakirlik, av hayvanı sayısının az oluşu, kurallara uymayan avcı sayısının fazlalığı, yanlış arazi kullanım politikaları, aşırı ve kötü kullanım, çevre kirliliği, zirai ilaç kullanımının yaygınlaşması, vb. olarak ifade edilebilir. Kaçak ve başboş avcılığın görünürdeki sebebi kaçak avcı veya yöre halkıdır. Bunun altında halkın asırlar öncesinden gelen serbest avlanma alışkanlığı da yatmaktadır (Ulusoy, 2015). Ayrıca, tarım ve mera alanlarının kullanılmaya başlanması, tarımda kullanılan zirai ilaçların olumsuz etkileri, küresel ısınma ve iklim değişikliği olguları ile bilinçsiz avlanma da yaban hayvanlarının neslini tehlikeye düşürmektedir.

Avlanma konusu gündeme geldiğinde avcılık konusu ön plana çıkmaktadır. Avcılık, yaban hayatı açısından hayvan türlerinin popülasyonunu dengede tutmak, onlarla beslenmek veya

onların zararlarını önlemek amacıyla bu hayvan türlerinin canlı ya da ölü olarak ele geçirilmesini amaçlayan bir faaliyettir (Büyükarık, 2018). İnsanoğlunun varoluşu ile başlayan avcılık, ilk çağlarda av hayvanlarından besin elde etmek için yapılmıştır. Uygarlıkların gelişmesi ile birlikte yaşanan toplumsal değişimler sonucunda insanlar avlanmayı zevk, eğlence ve spor gayesiyle de yapmaya başlamıştır (Başkaya, 1999). Türk toplumu açısından önemli bir etkinlik olan avcılık, toplum yapısını etkilemiş ve dolayısıyla kültürü de şekillendirmiştir. (Güngör, 2014). Avcıların avcılık faaliyetini gerçekleştirmelerinin sebepleri arasında kentleşmeye bağlı ve kent yaşamının getirdiği baskılardan uzaklaşmak düşüncesi gösterilebilir. Kentlerin bireyin fiziksel ve duygusal dünyasındaki baskı yaratan gürültülü ortamı, kent içi yeşil rekreasyon alanlarının yetersizliği, doğayla bütünleşme olanağının sınırlı olması, buralarda yaşayan insanların kent yaşamından uzaklaşma ihtiyacı hissetmesine neden olmaktadır (Ardahan ve Turgut, 2013). Bu bağlamda toplumun bir kesimi için avcılık, doğayla bütünleşmenin bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Kentli avcılar avcılığı bir boş zaman ve kırsal rekreasyon etkinliği olarak değerlendirmektedir (İğircik ve ark., 2005). Kentlerin geçirdiği değişim süreci ile birlikte toplumda avcılık, etkinlik boyutunu aşarak bir yaşam biçimi haline gelmiştir (Elmas, 2008). Ardahan ve Turgut (2013) tarafından avcılarının profillerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada, avcılarının %65,7'sinin kentlerde, %34,3'ünün kırsal kesimde yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, avcılığın sadece kentlerde yaşayan insanlar için değil, aynı zamanda kırsalda yaşayan insanlar için de ilgi ve uğraş alanı olduğunu göstermektedir.

Avlanma olanağına sahip bireyler doğadan doğrudan faydalanma bakımından diğer insanlara göre bir ayrıcalık elde etmişlerdir. Bu itibarla avcı sayısı her geçen gün artmaktadır. Başlangıçta bireysel tatmin için gerçekleştirilen avcılık etkinliği günümüzde yerel, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası boyutları olan bir sektör haline gelmiştir. Avcıların avlanma etkinliğinde bulunmak için yapmak zorunda olduğu harcamalar, avcılık çevresinde önemli bir sektörün oluşmasına yol açmaktadır. Ayrıca avcılığın özellikle işgücünün bol, sermayenin kıt olduğu kırsal alanda yaratacağı ekonomik hareketlilik ve işlendirme olanağı ile kırsal kalkınmaya, doğal çevrenin korunmasına ve turizmin gelişmesine olanak tanınması, bu etkinliğin önemini artırmaktadır (Aydın ve Bekiroğlu, 2014). Avcılık, sadece kırsal kesim için değil tüm ekonomik yaşam için de aranılan kırsal üretim biçimi olarak kabul edilmektedir (Geray,1998). Türkiye avcılığını planlamak; ülke avcılığını ve AYH kaynaklarını geliştirmek, avcılığı ülke ekonomisine katkı sunan bir etkinlik olarak devreye sokmak için avcılarının bilinçli ve sorumlu bir kitle olarak doğal dengede yerlerini almaları gerekmektedir (Şafak ve ark., 2010).

Türkiye'de avcılık faaliyetlerinin etkin ve verimli bir biçimde yönetimi için avcılarının sosyoekonomik özelliklerini ve bilinç düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmaların ortaya konulması bir gerekliliktir. Nitekim avcılık ile ilgili sorunların önemli bir kısmı insan yapısı ve kültürel hassasiyetlerin belirlenememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle avcılarının çeşitli yönlerinin tanınması gerekmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de yaban hayatı kaynaklarının kullanımında önemli bir role sahip avcılarının profillerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır (Ay, 2005; İğircik ve ark., 2005; Şafak, 2009; Şafak ve ark., 2010; Ardahan ve Turgut, 2013; Aydın ve Bekiroğlu, 2014; Keleş, 2014; Yavuz, 2018; Büyükarık, 2018). Ancak literatür incelendiğinde avcılarının avlanma konusundaki bilinç düzeyi ile ilgili çalışmaların yeterli seviyede olmadığı belirlenmiştir (Bitanyi ve ark., 2012; Ardahan ve Turgut, 2013; Kareem ve ark., 2020). Bu çalışmada Akdeniz Bölgesinde yer alan Kahramanmaraş yöresindeki avcılarının avcılık ve avlanmaya ilişkin bilinç düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, avcılarının avcılık ve avlanma bilinç düzeyleri konusunda çalışma yapacak

araştırmacılar için altlık vazifesi görecektir. Ayrıca, bu çalışma ile Akdeniz bölgesinde yaşanan avcılık sorunlarının giderilmesi noktasında önemli katkılar sağlanabilecektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma Kahramanmaraş il merkezinde yer alan 160 avcıyla 13/06/2016-05/11/2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş il merkezinde uygulanan anket formları birincil veri kaynağı olarak kullanılmıştır. İkincil kaynak olarak da daha önce yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri, bilimsel makaleler, bildirimler ile birlikte kurumsal istatistik verilerinden faydalanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle avcılara yönelik uygulanacak anket formlarının tasarımı yapılmış olup, anket formları ön test yapıldıktan sonra nihai halini almıştır. Anket formlarının hazırlanmasında Ay, (2005), Şafak ve ark., (2010), Keleş, (2014), Büyükarıkan, (2018) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde sınırlı toplumlarda kullanılan ve aşağıda açıklanan eşitlikten (1) yararlanılmıştır (Baş, 2013).

$$n = \frac{N \times t^2 \times p \times q}{d^2(N - 1) + t^2 \times p \times q} \quad (1)$$

Burada;

n: Örneklem büyüklüğünü,

t: Belirlenen anlamlılık düzeyine göre normal dağılım tablosundan alınan z değerini (%95 güven düzeyi için 1,96),

N: Ana kütle büyüklüğünü (Derneklere kayıtlı avcı sayısı= 2570),

p: Ölçmek istenilen büyüklüğün ana kütlede bulunma olasılığını (0.5),

q: Ölçmek istenilen büyüklüğün ana kütlede bulunmama olasılığını (0.5),

d: Kabul edilen örnekleme hatasını (Bu çalışmada %5 olarak alınmıştır) göstermektedir.

Bu çalışmada Kahramanmaraş yöresinde kayıtlı derneklerin 2016 yılındaki üye sayısına göre ana kütle 2570 kişi ve örneklem büyüklüğü 156 kişi olarak saptanmıştır. Örneklem büyüklüğü %2,5 artırılarak 160 kişi ile anket çalışması yapılması kararlaştırılmıştır. Anket çalışmaları, daha önce anket uygulaması yapmış konu hakkında bilgi sahibi olan orman mühendislerinin deneyim, tecrübe ve desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş şehir merkezi ve ilçelerinde bulunan avcılarla yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulama esnasında ankete katılanların istekli olmalarına, herhangi bir baskı altında olmadan gerçek düşüncelerinin ifade edilmesine özen gösterilmiştir.

Anket çalışmaları tamamlandıktan sonra veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS paket programı ile istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Veri analizinde ilk olarak verilerin parametrik veri olup olmadığı test edilmiştir. Tabachnick ve Fidell (2007) ile Jöreskog ve Sorbom (1998)'a göre likert tipi ölçeklerde çarpıklık ve basıklık değerleri +1,5 ile -1,5 arasında olan verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir. George ve Mallery (2010)'e göre ise çarpıklık ve basıklık değerleri +2 ile -2 arasında olan verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Bu çalışmada çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ile -1.5 değerleri arasında olduğu belirlenmiştir.

Bilinç düzeyini tespit etmek için ankete katılanların önermelere verdikleri cevaplar puanlandırılmıştır. Avcılık ve avlanma konusundaki bilinç düzeyi ile ilgili ifadeler beşli Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. Ankete katılanların avcılık ve avlanma ile ilgili bilinç düzeyini belirlemek için kullanılan ölçek ve puanlandırma sistemi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Bilinç Düzeyi Puanlandırma Çizelgesi

Avcılık ve avlanmayla ilgili ifadeler		1*	2*	3*	4*	5*
1	Avcı eğitim kursları avcılar için faydalıdır	1	2	3	4	5
2	Türlere göre avlanma dönemlerini biliyorum	1	2	3	4	5
3	Tüfek dışında avlanma teknikleri kullanmıyorum.	1	2	3	4	5
4	Kaçak avlanmaları ihbar ederim	1	2	3	4	5
5	Av hayvanlarının korunması için sosyal faaliyetler gerçekleştirilmektedir	1	2	3	4	5
6	Yörede avlanmanın yasak olduğu bölgeleri biliyorum.	1	2	3	4	5
7	Geceleri avlanmaktan kaçınıyorum.	1	2	3	4	5
8	Avcı demekleri avcılarının gelişimi için çeşitli hizmetler sunmaktadır.	1	2	3	4	5
9	Avlanma sonrası fişekleri topluyorum.	1	2	3	4	5

* 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Fikrim Yok, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum

Puanlamaya göre ankete katılanların alabileceği en yüksek puan 45, en düşük puan ise 9 olarak belirlenmiştir (Şenyurt ve ark., 2011). Ankete katılanların bilinç düzeyi; düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç ayrı kategori şeklinde belirlenmiştir (Coşkun, 2019). Buna göre ankete katılan avcılarının avcılık ve avlanma ile ilgili bilinç düzeyini belirleyen puanlar Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Bilinç Düzeyi Puanlaması

Bilinç Düzeyi	Puan
Yüksek	33-45
Orta	21-32
Düşük	9-20

Anket sorularına frekans ve yüzde analizi uygulanmıştır. Ayrıca araştırma amacı doğrultusunda, ankete katılan avcılarının avcılık ve avlanmaya ilişkin bilinç düzeyleri ile yaş, eğitim, aylık gelir, yıllık av vizesi yenileme sıklığı ve avlanma sıklığı değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ankete katılanların sosyoekonomik özellikleri, bilinç düzeyi puanları, sosyoekonomik özellikler ile bilinç düzeyi değişkenleri arasındaki farklılıklara ilişkin bulgular alt başlıklar halinde aşağıda verilmiştir.

Ankete Katılanların Sosyoekonomik Özellikleri

Ankete katılan avcılarının yaş, eğitim, meslek ve aylık gelir gibi sosyoekonomik özellikleri frekans ve yüzde oranlarıyla Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Ankete Katılanların Sosyoekonomik Özellikleri

Değişkenler	Değer	Sayı	Oran (%)
Yaş	20-29	15	9,4
	30-39	36	22,5
	40-49	56	35,0
	50-59	26	16,2
	>60	27	16,9
Eğitim	İlkokul	31	19,4
	Ortaokul	31	19,4
	Lise	43	26,8
	Üniversite	48	30,0
	Lisansüstü	7	4,4
Meslek	Memur	28	17,5
	Esnaf	23	14,4
	Emekli	36	22,5
	İşçi	31	19,4
	Serbest Meslek	21	13,1
	Diğer	21	13,1
Aylık gelir (TL)	1000 – 2000	67	41,9
	2001 – 3000	27	16,9
	3001 – 4000	35	21,9
	> 4001	31	19,3
Av vizesi yenileme süresi (Yıl)	1-5	45	28,1
	6-10	36	22,5
	11-15	41	25,6
	16-20	23	14,4
	> 20	15	9,4
Avlanma süresi (Gün)	10-30	97	60,6
	31-50	40	25,0
	> 50	23	14,4

Tablo 3 incelendiğinde; ankete katılanların %9,4'ünün 20-29 yaş aralığında, %22,5'inin 30-39 yaş aralığında, %35'inin 40-49 yaş aralığında, %16,2'nin 50-59 yaş aralığında ve %16,9'unun 60 yaş ve üzeri grupta yer aldığı görülmektedir. Ankete katılan avcılarının yaşı 23 ve 77 yaşları arasında değişmektedir. Yaş ortalamasının 45 olduğu tespit edilmiştir.

Ankete katılanların eğitim durumları incelendiğinde %19,4'ünün ilkokul, %19,4'ünün ortaokul, %26,8'inin lise, %30'unun üniversite ve %4,4'ünün yüksek lisans/doktora eğitimi aldıkları görülmektedir. Genel olarak ankete katılanların %61,2'si lise veya üniversite mezunu olduğunu ifade etmiştir.

Ankete katılan meslek gruplarının dengeli olarak dağılım gösterdiği görülmektedir. Ankete en fazla katılımı %22,5 ile emekliler sağlamaktadır. Ankete katılanların %17,5'i memur, %14,4'ü esnaf, %19,4'ü işçi, %13,1'i ise serbest meslek ve diğer meslek gruplarında yer almaktadır. Ankete katılanların %41,9'unun 1000-2000 TL arasında, %16,9'unun 2001-3000 TL arasında, %21,9'unun 3001-4000 TL arasında ve %19,3'ünün 4001 TL ve üzerinde gelire sahip oldukları görülmektedir.

Ankete katılanların %28,1'i 1-5 yıl, %22,5'i 6-10 yıl, %25,6'sı 11-15 yıl, %14,4'ü 16-20 yıl ve %9,4'ü 20 yıldan fazla süredir av vizesi aldıkları belirlenmiştir. Bir av sezonu içerisinde ankete katılanların %60,6'sı 10-30 gün, %25'i 30-50 gün arasında, %14,4'ü ise 50 günden fazla avlandıklarını ifade etmişlerdir. Kahramanmaraş ilinde yaşayan avcılarının en fazla 21-30 gün arasında avlandıkları tespit edilmiştir.

Ankete Katılanların Bilinç Düzeyleri

Ankete katılan avcılarının avcılık ve avlanmaya ilişkin bilinç düzeyleri ile ilgili bulgular Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Ankete Katılanların Bilinç Düzeyinin Genel Dağılımı

Bilinç Düzeyi	Sayı	Oran (%)
Düşük	0	0,0
Orta	28	17,5
Yüksek	132	82,5

Tablo 4’de ankete katılan avcılarının %17,5’inin orta ve %82,5’inin yüksek seviyede bilinç düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum ankete katılan avcılarının avcılık ve avlanma konularında önemli derecede bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Ankete katılan 160 katılımcının avcılık ve avlanma ile ilgili bilinç düzeylerini belirlemeye ilişkin sorulara olumlu (“Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” şeklinde) cevap verenlerin dağılımı Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5. Avcılık ve Avlanma ile İlgili İfadelere Verilen Olumlu Yanıtların Dağılımı

Avcılık ve avlanma ile ilgili yargılar	Sayı	Oran (%)
1 Avcı eğitim kursları avcılar için faydalıdır	151	94,4
2 Türlerle göre avlanma dönemlerini biliyorum	146	91,2
3 Tüfek dışında avlanma teknikleri kullanmıyorum.	143	89,3
4 Kaçak avlanmaları ihbar ederim	139	86,9
5 Av hayvanlarının korunması için sosyal faaliyetler gerçekleştirilmektedir	139	86,9
6 Yörede avlanmanın yasak olduğu bölgeleri biliyorum.	137	85,6
7 Geceleri avlanmaktan kaçınıyorum.	135	84,4
8 Avcı dernekleri avcılarının gelişimi için çeşitli hizmetler sunmaktadır.	120	75,0
9 Avlanma sonrası fişekleri topluyorum.	70	43,7

Tablo 5 incelendiğinde ankete katılanlara sorulan avcılık ve avlanma ile ilgili sorulara verilen olumlu yanıtlar arasından ilk üç sırayı “Avcı eğitim kursları avcılar için faydalıdır” (%94,4), “Türlerle göre avlanma dönemlerini biliyorum” (%91,2), “Tüfek dışında avlanma teknikleri kullanmıyorum” (%89,3) ifadeleri almaktadır. “Geceleri avlanmaktan kaçınıyorum” (%85,6), “Avcı dernekleri avcılarının gelişimi için çeşitli hizmetler sunmaktadır” (%75) ve “Avlanma sonrası fişekleri topluyorum” (%70) ifadeleri ise son üç sırada bulunmaktadır. Bu ifadelere verilen cevaplar incelendiğinde avcılarının bilinç düzeylerinin düşük seviyede olmadığı anlaşılmaktadır.

Ankete Katılanların Bilinç Düzeylerinin Sosyoekonomik Özelliklerine Göre Değişimi

Ankete katılanların bilinç düzeyleri ile yaş grupları, eğitim düzeyi, aylık gelir, avlanma sıklığı ile av vizesi yenileme sıklığı değişkenleri arasındaki ilişki Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 6’da topluca verilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde bilinç düzeyi ile yaş grupları, eğitim düzeyi, aylık gelir, avlanma sıklığı ile av vizesi yenileme sıklığı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Bilinç Düzeyi İle Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Eğitim Düzeyi	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
İlkokul	31	2.71	0.461		
Ortaokul	31	2.90	0.301		
Lise	43	2.79	0.412	1,715	0,149
Yüksekokul/Üniversite	48	2.90	0.309		
Lisansüstü	7	2.71	0.488		
Yaş Grupları (Yıl)	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
20-29	15	2.87	0.352		
30-39	36	2.72	0.454		
40-49	56	2.91	0.288	1,879	0,117
50-59	26	2.73	0.452		
> 60	27	2.85	0.362		
Aylık Gelir (TL)	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
1000-2000	67	2.84	0.373		
2001-3000	27	2.81	0.396		
3001-4000	35	2.77	0.426	0,401	0,753
> 4000	31	2.87	0.341		
Avlanma Süresi (Gün)	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
10-30	97	2.85	0.363		
31-50	40	2.85	0.362	1,560	0,213
> 50	23	2.70	0.470		
Av Vizesi Yenileme Süresi (Yıl)	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
1-5	45	2.76	0.435		
6-10	36	2.83	0.378		
11-15	41	2.83	0.381	0,726	0,576
16-20	23	2.91	0.288		
> 20	15	2.87	0.352		

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yıllarda yenilenebilir doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi konusunda katılımcı yaklaşım konusu ön planda yer almaktadır. Bu nedenle avcılıkla ilgili ilgi gruplarının tanımlanması ve bu grupların katılımcı yönetim modeline dahil edilmesi önem arz etmektedir. Avcılar, sürdürülebilir AYH yönetiminde önemli ilgi grupları arasında yer almaktadır. Bu nedenle tüm ülke genelinde avcılarının çeşitli yönleri ile tanımlanması, sosyoekonomik özellikleri ile bilinç düzeylerinin belirlenmesi AYH kaynaklarının sürekliliği ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Kahramanmaraş'ta bulunan avcılarının bilinç düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ankete katılanların %57,5'nin 35-49 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan avcılarının yaşları 23-77 arasında değişmektedir. Avcıların yaş ortalamasının 45 olduğu tespit edilmiştir. Avcılık sabır gerektiren ve vakit ayrılması gereken bir aktivite olduğu için emeklilere daha fazla hitap etmektedir. Ay ve ark., (2005), Ege Bölgesindeki avcılarının %44'ün 35-49 yaş grubunda olduğunu belirlemiştir. Şafak (2009), yaptığı çalışmada avcılarının %40'nun 35-49 yaş arasında olduğunu tespit etmiştir. Nitekim Iğircık ve ark., (2005), avcılarının %44'ün 35-49 yaş grubuna dâhil olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bilgiler ışığında, Kahramanmaraş'ta yaşayan avcılarının yaş dağılımı bakımından diğer çalışmalar ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Avcıların eğitim düzeyinin yüksek olması verilen avcılık eğitimlerinin de başarısını etkilemektedir. Bu kapsamda, ankete katılan avcılarının %61,2'sinin lise, üniversite ve lisansüstü düzeyde eğitilmiş olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, Kahramanmaraş ilinde yaşayan avcılarının eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, ankete katılanların kursları faydalı bulmalarında etkin bir rol oynamıştır. Şöyle ki, ankete katılanlardan kursları faydalı bulanların %57,5'ini lise, üniversite ve lisansüstü düzeyde eğitilmiş olanlar oluşturmaktadır.

Keleş (2014), yaptığı araştırma ile avcılarının çoğunluğunun (%59) lise veya üniversite mezunu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yavuz (2018) Giresun'da yaptığı çalışmada ankete katılanların %75'inin lise veya üniversite mezunu olduklarını tespit etmiştir. Bu çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır.

Aydın (2015), İstanbul'da gerçekleştirdiği çalışmasında ankete katılanların %42'sinin esnaflardan oluştuğunu belirtmiştir. Yavuz (2018) Giresun'da yaptığı çalışmada ankete katılanların %58'inin memur, emekli ve işçi meslek gruplarında yer aldıklarını göstermektedir. Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilen bu çalışmada ise en fazla emeklilerin (%22,5) avcılık faaliyeti ile uğraştıkları anlaşılmaktadır.

Av vizesi yenileme sıklığı avcılarının deneyimlerine ışık tutmaktadır ve avcılığın sürekli olarak yapılıp yapılmadığını göstermektedir. Şafak ve ark., (2010) tarafından yapılan çalışmada Manisa ilinde avcılarının %55,4'ünün 20 yıldan fazla avcılık deneyimine sahip olduğu ifade edilmiştir. Kahramanmaraş'ta yaşayan avcılarının %28,1'i 1-5 yıllık süreler arasında vizelerini aldıklarını belirtmişlerdir. Bu da Kahramanmaraş'taki katılımcıların avlanma deneyimlerinin fazla olmadığına işaret etmektedir.

İnsanoğlunun doğasıyla özdeşleştirilen avcılığın uzun bir süre daha devam edebilmesi avcılarının istek ve yönelimlerinin belirlenmesiyle daha planlı ve güvenli avcılığa olanak sağlayacaktır. Avcılığın belirli bir düzen dahilinde planlanması ekosistemi olumlu yönde etkileyecektir. Bu çalışma ile Kahramanmaraş'ta bulunan avcılarının avcılık ve avlanma konusunda (%82,5) yüksek düzeyde bilinç düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Ardahan ve Turgut (2013) tarafından yapılan çalışmada rekreatif kara avcılarının yeterli düzeyde avlanma bilincine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bitanyi ve ark., (2020) tarafından Tanzanya'da yapılan çalışmada yerel halkın avcılık uygulamaları ile ilgili bilinç düzeyi araştırılmıştır. Yerel halkın yasadışı avlanma uygulamalarının yanı sıra mevcut yasa uygulama yöntemleri hakkında bir farkındalığa sahip olduğu, ancak yasal avcılık sistemleri hakkındaki bilgilerinin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Çalışmada avcılık uygulamaları ile ilgili kadınların ve yüksek eğitim seviyesine sahip olanların sınırlı da olsa belirli bir bilinç düzeyine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Kareem ve ark., (2020) Nijerya'da yaptığı çalışmada avcılarının %90'ının ortalama düzeyde farkındalığa sahip olduğunu ve %75'inin yaban hayatını korumaya yönelik olumlu bir eğilime sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Kahramanmaraş'ta avcılarının avcılık ve avlanma konusundaki bilinç düzeyleri ile yapılan çalışmalarda elde edilen bilinç düzeyleri arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Avcıların avcılık ve avlanmaya ilişkin bilinç düzeylerinin eğitim, yaş, aylık gelir, av vizesi yenileme ve denetim sıklığına göre değişip değişmemesi de önemli bir araştırma konusudur. Bu konuda elde edilen bulgular incelendiğinde; ankete katılanların yaş grupları ile bilinç düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ardahan ve Turgut (2013) araştırmasında, avlanma bilinciyle yaş grupları arasında anlamlı istatistiksel farklılıkların bulunduğunu, yaş arttıkça avlanma bilincinin de arttığını ifade etmiştir. En yüksek bilinç seviyesine 40-49 yaş gruplarının sahip olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma Ardahan ve Turgut (2013)'ün yaptığı çalışma sonucu ile örtüşmemektedir. Ankete katılanların %68,1'inin 50 yaş ve üzerinde olduğu ve dolayısıyla avcılık ve doğaya karşı koruyucu anlayışın artması nedeniyle ankete katılanların %82,5'inin yüksek düzeyde bilince sahip olduğu, bilinç düzeyinin yaşa göre değişimini belirlemek amacıyla yapılan analizde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Avcuların eğitim seviyesi AYH kaynaklarının vazgeçilemez unsurları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada bilinç düzeyinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bunun sebebi ise ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun eğitim seviyesinin yüksek olmasıdır. Ayrıca ülkemizde ve dünyada yaşanan çevresel ve doğal felaketler ve genel olarak doğa ve çevre konularında gerçekleştirilen farkındalık çalışmaları nedeniyle, toplumda oluşan doğa ve çevre bilincinin yükselmiş olmasının bilinç düzeyinin yüksek olması üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sonucun tam aksine Ardahan ve Turgut (2013) tarafından yapılan çalışmada eğitim durumu ile avlanma bilinç düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Hızal ve ark., (2013) yaptığı çalışmada avcuların belirli bir süre eğitim aldıktan sonra %89,4'ünün davranışlarında olumlu yönde değişimler yaşandığını, bu değişimin doğa ve çevreye duyarlılık ile yasal düzenlemelere uyma konusunda etkili olduğunu ifade etmiştir.

Bu çalışmada gelir seviyesi ile bilinç düzeyi arasında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Bitanyi ve ark., (2020) tarafından yapılan çalışmada avcılık uygulamaları ile ilgili yüksek eğitim seviyesine sahip olanların sınırlı da olsa belirli bir bilinç düzeyine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Iğircık ve ark., (2005) araştırma sonuçlarının avcuların büyük çoğunluğunun gelir düzeyi ve özgür hareket edebilme olanakları bakımından diğer meslek gruplarına göre daha avantajlı durumda olan meslek grupları arasında dağıldığını belirterek, mesleğin gelir belirleyici bir faktör olduğunu ve dolayısıyla gelir değişimine bağlı olarak kişinin mesleğinin onun avcı olmasında rol oynayacağını ifade etmektedir. Iğircık ve ark., (2005) Marmara Bölgesi Avcı Profili başlıklı çalışmalarında ankete katılan avcuların %32,3'ünün serbest hareket edebilme imkânı olan emeklilerden oluştuğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada ise katılımcı avcuların %17,5'inin hareket imkânı ve gelir düzeyi düşük memurlardan, %82,5'inin ise özgür hareket edebilme imkanı olan esnaf, emekli, işçi, serbest meslek sahibi ve diğerlerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

Avcuların avcılık ve avlanma konularındaki bilinç düzeyi ile av vizesi yenileme sıklığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ardahan ve Turgut (2013) yaptığı çalışmada avlanma süresi ve avlanma sıklığı arttıkça bireylerin avcılık konusundaki bilinçlerinin arttığını ve bu durumun özellikle avlanma lisansına sahip avcılar ile avlanma lisansına sahip olmayan avcılar arasında çok daha belirgin olduğunu ifade etmiştir. Avlanma vizesi veya avcılık lisansı açısından değerlendirildiğinde bu çalışmada benzer bir sonuç elde edilememiştir. Bunun sebebi ise Kahramanmaraş'ta yaşayan avcuların sıklıkla av vizelerini yenilememeleri olarak görülebilir. Bu çalışmada gerekli olan evraklara sahip olan ve gerekli olan izinleri alan avcuların yaban hayatı ve insan çatışmasını önlemede önemli bir etken olan av ve orman suçları ile ilgili kurallara uygun davrandıkları tespit edilmiştir.

Avlanma süresi ve sıklığının artması avcuların tecrübelerini ve bilinçlenme düzeylerini de artırabilmektedir (Iğircık ve ark., 2005; Ay ve ark., 2005; Şafak ve ark., 2010; Ardahan ve Turgut, 2013). Dolayısıyla bu artışlar kurallara aykırı avlanma davranışlarının da sona ermesine olumlu katkıda bulunabilecektir (Şafak ve Başar, 2014). Ancak bu çalışmada yapılan diğer çalışmaların aksine avlanma sıklığı ile bilinç düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumun sebebi olarak ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun (%60,6) bir av sezonu içerisinde 10-30 günlük süre zarfında avlanma faaliyetlerinde bulunması gösterilebilir. Yapılan araştırmaların sonuçlarına dayanarak avlanma süresinde meydana gelebilecek artışların avlanma sıklığını artıracığı ve dolayısıyla aykırı avlanma davranışlarının da sona ermesine olumlu katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir.

Ankete katılan avcılarının %86,9'u avcılık açısından en önemli sorunlardan birisi olan kaçak avlanmaları ihbar edeceklerini ifade etmektedirler. Ay ve ark., (2005) Ege Bölgesinde yaptıkları çalışmada kaçak avlanma ile ilgili avcılarının %41,49'unun kaçak avlanmaları ikaz edeceğini, %38,23'ünün ilgili kuruma ihbar edeceklerini belirtmişlerdir. Ankete katılanların çoğunluğunun kaçak avlanma konusunda hassasiyete sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum Kahramanmaraş'ta avcılık faaliyetleri gerçekleştiren avcılarının düşük bir bilinç düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir. Ancak bu bilinç düzeyinin artırılabilmesi için topluma kaçak avlanmaların yaban hayatı ve ekonomisi için neden olabileceği olumsuzluklar hakkında bilgi verilerek avcılarının bilinç düzeyleri yükseltilmeye çalışılmalıdır.

AYH yönetiminin geçerli olduğu tüm ülkelerde, avcılar AYH örgütlenmesinde yer almakta ve önemli görevler üstlenmektedir. Söz konusu ülkelerde popülasyonları tehdit eden faktörlerle mücadele çalışmaları ve yaşama ortamlarının düzenlenmesi AYH yönetimi ile avcı örgütlerinin işbirliği ile yürütülmektedir. Öte yandan avcılarının çevreye ve doğal kaynaklara karşı duyarlı kılınmasında etkili olan eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri de yine bu örgütler aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Türkiye'de avcılıkla ilgili her türlü iş ve işlemlerden sorumlu olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) ile avcılar ve diğer kurumlar arasında daha sağlıklı ve etkin bir eşgüdüm sağlanarak etkili bir yönetim sistemi kurulmalıdır.

İnsanoğlunun doğasıyla özdeşleştirilen avcılığın uzun bir süre daha devam edebilmesi avcılarının istek ve yönelimleri ile birlikte bilinç düzeylerinin belirlenmesiyle daha planlı ve güvenli avcılığa olanak sağlayacaktır. Avcılığın avlanma alanlarının sürekliliğini sağlayacak, avcılarının beklentilerine cevap verecek ve yürürlükteki mevzuata uygun şekilde planlanması ekosistemi olumlu yönde etkileyecektir. Bu bağlamda yapılan bu çalışma ile Kahramanmaraş'ta avcılarının bilinç düzeyi belirlenmiştir. Bu süreç dahilinde ülkemizdeki farklı bölgelerde bulunan avcılarının bilinç düzeylerinin ve eğilimlerin belirlenmesi çalışmalarının devam etmesi gerekmektedir.

Geniş avlak imkanlarına sahip olan Kahramanmaraş'ta avcılık faaliyetleriyle ilgili tanıtım ve bilgilendirmeler yapılmalıdır. Yurt içinden ve yurt dışından avcılarının ve av turizmi meraklılarının bölgeyi ziyaret etmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla festivaller, sempozyumlar, kongreler, konferanslar düzenlenerek, şehrin av turizmi açısından cazibe merkezi haline getirilmesi sağlanabilir.

YAZAR KATKILARI

Mehmet Pak: Çalışma konusunun seçilmesi, çalışmanın yürütülmesi, makale taslağının hazırlanması; **Ali Aysabar:** Arazi çalışmasının yapılması, istatistiksel analizlerin yapılması, verilerin yorumlanması; **Arif Okumuş:** Verilerin yorumlanması, istatistiksel analizlerin yapılması, makale taslağının hazırlanması. Bütün yazarlar sonuçları tartışmıştır ve nihai taslağa katkıda bulunmuştur.

TEŞEKKÜR

Bu makalede, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ), Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Pak danışmanlığında Ali

AYSABAR tarafından tamamlanan “Kahramanmaraş Yöresindeki Avcıların Sosyoekonomik Özellikleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasının verileri kullanılmıştır.

Not: Bu çalışmanın bir bölümü International Mediterranean Science and Engineering Congress (IMSEC) 2017’de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Ardahan, F., Turgut, T. (2013) Rekreatif olarak balıkçılık ve kara avcılığı ile uğraşanların profilleri: bu bireylerin avlanma bilinç düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1): 1550-1566.
- Ay, Z., Bilgin, F., Şafak, İ., Akkaş, M. E. (2005) Ege Bölgesinde avlanma kartı olan avcılarının profilinin belirlenmesi. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Ege Ormanlık Araştırma Müdürlüğü, Teknik Bülten No: 27, Müdürlük Yayın No: 36, İzmir
- Aydın, Z. U., Bekiroğlu, S. (2014) Avcıların harcama eğilimleri (İstanbul ili örneği). 3. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, 8-10 Mayıs, Kahramanmaraş, s 17-25.
- Başkaya, Ş. (1999) Av Turizmi. *Orman ve Av Dergisi*, 1999(1): 19-21.
- Bitanyi, S., Nesje, M., Kusiluka, L. J., Chenyambuga, S.. W, Kaltenborn, B. P. (2012) Awareness and perceptions of local people about wildlife hunting in western Serengeti communities. *Tropical Conservation Science*, 5(2): 208-224.
- Büyükarıkan, U. (2018) Avcı ölçeği ile Türkiye’de avcı profilinin analizi. *Türkiye Ormanlık Dergisi*, 19(2): 163-169.
- Coşkun, A. (2019) Tüketicilerin Çevre Bilinci ve Çevreci Tüketici Satın Alma Davranışının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elmas, H. (2008) Kara avcılığı kanununa muhalefet suçlarını işleyenlerin sosyoekonomik yapısı: Denizli ili örneği. Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- George, D., Mallery, P. (2010) SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, Pearson, Boston.
- Geray, U. (1998) Orman kaynaklarının yönetimi. Ulusal Çevre Eylem Planı, DPT yayını, ISBN:975-19-1917-7.
- Geray, U. (1999) Av yaban hayatı yönetiminde yeni bir yaklaşım gereksinimi, *Avgünü Dergisi*, Sayı:31.
- Güngör, A. (2008) Kırgızlarda kartalla avcılık geleneği. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (51), s 319-339.
- Hızal, E., Şafak, İ., Okan, T., Kececioğlu, T., Işık, C., Acar, S. (2013) Avcı eğitimi ve sorunları. 2023’e Doğru 2. Doğa ve Ormanlık Sempozyumu, 31 Ekim-03 Kasım, Antalya, s 609-627.
- İğircik, M., Yadigar, S., Bekiroğlu, S., Okan, T., Akkaş, M. E. (2005) Marmara Bölgesi avcı profili, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Ege Ormanlık Araştırma Müdürlüğü, Teknik Bülten No: 29, Müdürlük Yayın No: 38, İzmir.
- Jöreskog, K. G., Sörbom, D. (1998) Lisrel 8: User’s reference guide, Scientific Software International SSI, Chicago, IL.
- Kareem, A. A., Makinde, B. O., Olusakin, A. M. (2020) Hunters’ awareness and attitudes towards wildlife conservation in Ijebu-East local government area, Ogun State, Nigeria. *Unilag Journal of Medicine, Science and Technology (UJMST) (CEBCEM Special Edition)* 8(1): 11-120.

- Keleş, A. G. (2014) Bartın İli av ve yaban hayatı potansiyeli ve avcı profilinin belirlenmesi. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Shapiro, S. S., Wilk, M. B., Chen, H. J. (1968) A comparative study of various tests for normality. Journal of the American statistical association, 63(324), 1343-1372.
- Şafak, İ. (2009) Avcı derneklerine üye avcılarının kültürel özellikleri (İzmir ili örneği). Acta Turcica, 1(1): 327-344.
- Şafak, İ., Ay, Z., Bilgin, F., Ekkas, M. E. (2010) Ege Bölgesinde av ve yaban hayatı yönetimindeki sorunlar ve Manisa ili avcı profili. Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu Proceeding Book, 17-19 Şubat, s 377-387.
- Şafak, İ., Başar, H. (2014) Avcı davranışını etkileyen faktörlerin ekonometrik analizi. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 64(1): 38-50.
- Şenyurt, A., Temel, A. B., Özkahraman, Ş. (2011) Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(1), 8-15.
- Tabachnick, G G., Fidell, L. S. (2007) Experimental designs using ANOVA, Belmont, CA: Duxbury.
- Ulusoy, H. (2015) Av Turizminin Kırsal Turizm Açısından Kırsal Kalkınma Üzerindeki Etkisinin İrdelenmesi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 8 (2): 74-80, 2015
- Ulusoy, H., Türkoğlu, T., Büyüksakallı, H., Malkaçoğlu, S. (2014) Ormanlardan çok yönlü yararlanmanın işletme düzeyinde değerlendirilmesi (Köyceğiz Orman İşletme örneği). II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, Isparta, s 624-636.
- Yavuz, E. (2018) Giresun ilinde avcı profilinin belirlenmesi ve yaban hayatı insan çatışması. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Yıldızbakan, A., Keleş, H. (2011) Yaban keçisi (capra aegagrus erxleben 1777) avının Mersin ili turizm ve ekonomisine katkısı. I. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 26-28 Ekim, s 1276-1285.